

ВРСТИ ГРАФИЧКЕ УМЕТНОСТИ КОЈУ ПРОУЧАВА 45 ГОДИНА ВЕРА ВЛАЈИЋ ПОСВЕТИЛА ФИЛМ, ЧИЈА ЈЕ ПРЕМИЈЕРА У ЧЕТВРТАК

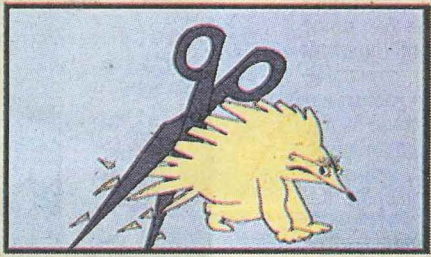
"ЗЛАТНИ ПЈЕР", САБИРНИ ЦЕНТАР КАРИКАТУРИСТА

"Новости" су од својих њочешака прејзнале колико је кришичка мисао важна за друштво

НА 70. Београдском фестивалу документарног и краткометражног филма, у четвртак 30. марта, у Великој сали Дома омладине, биће одржана светска премијера анимираних филмова "Авантуре карикатуре", са поднасловом "Анимирана историја српске и ех-уи карикатуре", по сценарију и у режији Vere Влајић. Интерпретацијом историјских догађаја од средине 19. до почетка 21. века, овај филм придаје посебан значај личностима које су оставиле ауторске печате и допринеле развоју карикатуре као уметности. У њему су аутори који су више од 70 година делили заједнички простор у држави која се звала Југославија.

Историчар уметности, Вера Влајић, карикатуру проучава пуних 45 година. Са Предрагом Голубовићем снимала је први филм 1977. о карикатурама Зуке Џумхуре - "У алеји великана и великих догађаја". Потом је радила још неколико: "Из живота Ошишаног жежа" и са Лалетом Бојичићем "Ошишане године", о карикатура-

ДАРА НИЈАГАРА У БЕОГРАДУ

У "АВАНТУРАМА карикатуре" појављује се у црној краткој хаљини и високом потпетицама, тамне косе скупљене у коњски реп, облик боква, истурених груди и танких глежњева, Дара Нијагара, и уздигнуте главе шета београдском калдрмом. Она је главна јунакиња истоименог стрипа Десанке Десе Глишић, једне од првих карикатуристичкиња у Србији.

- Деса Глишић је прва цртала модерне девојке које су опонашале Брижит Бардо - каже Вера Влајић. - Иако је изашло само петнаестак бројева, на основу ових стрипова можемо много да сазнамо о том времену.

ма у време распада Југославије.

- Када је пре шест година Филмски центар Србије расписао конкурс за филмове са националном темом и, први пут, поред документарног и играног, уврстио и анимиран филм, пожелела сам да напишем сценарио о историји српске карикатуре. Одувек ме је занимала та графичка уметност, њена друштвена ангажованост у интерпретацији актуелних догађаја, или неких филозофских мисли, на сатиричан, пародичан, метафоричан, подругљив начин. Карикатуристи су увек били распети између дневнополитичких догађаја и универзалних филозофских вредности, и тако су се графички и на све друге начине позиционирали - каже Вера Влајић.

Није јој било лако да у мноштву материјала направи селекцију, одабране карикатуре, изанимира и исприча историјску причу.

- Најтеже је било да изађем из обиља а да се не огрешим о карикатуристе који су оставили трајан печат - прича нам.

Прве наше карикатуре објављене су половином 19. века у листу "Шаљивац". У првом хумористичком часопису у Србији Димитрије Аврамовић, родоначелник српске карикатуре, објављивао је и шаљиве текстове. Ни тад ни-

катуриста, или окупљајући елемент у целој бившој Југославији и данашњој Србији. Захваљујући овој награди имамо пресек југословенске и српске карикатуре кроз све те године. Да није било архиве награде "Пјер" коју додељују "Вечерње новости", не бисмо имали материјал за

виле као први вечерњак неговале карикатуру:

- "Новости" су препознале друштвено-политички значај карикатуре и колико је критичка мисао важна за друштво. А, карикатура кроз духовиту нарацију и цртеж указује на разне друштвене аномалије и проблеме. "Новости" су данас један од малобројних листова који и даље негује карикатуру. Крижанић је говорио да је карикатуриста дежурни свог времена. Кад немате некога ко је дежуран, кад немате такву врсту односа према политици, људима који учествују у њој и према народу који све то трпи, друштво брзо запада у самоубиство.

Влајићева каже да не разуме зашто се више не смејемо:

- Као да је то постало светски тренд. Не сећам се кад сам чула да се неко наглас смеје од срца. Смех је прогнан. Наш чувени карикатуриста, глумач и сатиричар Брана Цветковић, када је основао лист "Церекало" је проучио: "То је то што нисте знали, смех нам фали." У позориштима комедија готово да нема, нема ни сатиричних часописа. Сатира је у

новинама по пошкковима, по два-три афоризма и довиђења, лаку ноћ. Морамо да будемо уштогљени, забринуту, уплашени. Није тако само код нас.

Док је радила филм, Влајићева је запазила да се теме карикатуриста у различитим временима понављају.

- То је у филму видљиво - каже нам. - После Првог светског рата борци из рата су и на карикатурама постајали просјаци, док су се профитери богатали. Држава је лежала на леђима радника и сељака. У време СФРЈ, од Љубљане до Скопља различити карикатуристи имали

ПРВИ филм снимала 1977. о карикатурама Зуке Џумхуре

су исте теме, од самоуправљања до расправа о друштвеном систему.

Карикатуристи су се и у време НАТО агресије шалили, посебно са уловљеним "невидљивим" у Буђановцима. У "Авантуре карикатуре" је ушао упечатљив цртеж на коме тадашњи амерички председник Бил Клинтон држи даљински управљач, на телевизији бомбе на све стране, а наслов је: "На захтев гледалаца Си-Ен-Ена бомбардовање се наставља."

- У 21. веку појавиле су се нове звезде, попут ЕУ, у коју би неке земље да уђу вирећи кроз кључаоницу, док су друге већ изашле. На крају филма се појављује невидљива пошаст која је напала планету - каже Влајићева. ■

Драгана МАТОВИЋ

Фото Н. Скендерџија

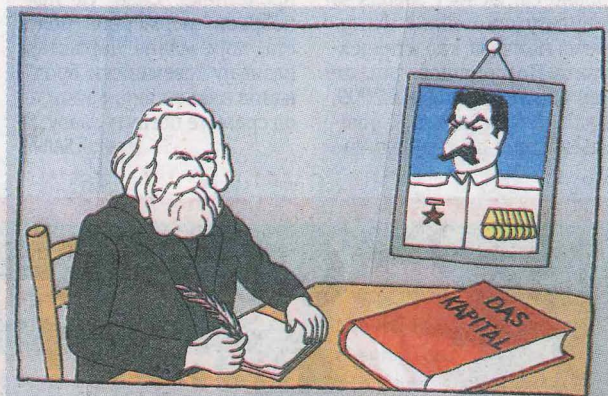

ИСТРАЖИВАЊЕ Вера Влајић

ТИТО ЗАБРАНИО ШИШАЊЕ ЈЕЖА

МЕЂУ карикатурама у филму се налази и једна необјављена из 1986. на којој земља Југославија пуна људи пада у воду.

- До тада се прикривеним алузијама говорило о распаду. На овој карикатури је први пут приказано како све одлази "довиђења" - каже Вера Влајић. - После Другог светског рата изашло је неколико карикатура на којима је приказан Тито. На једној из 1945. после Титове посете редакцији "Ошишаног жежа", Броз се рукује са жежом и каже му: "Чујем да неки хоће да те шишају. Немој то да дозволиш." Од тада је часопис "Ошишани жеж" био само "жеж". Већина карикатура великог вође, настала је када га више није било. Карикатуристи су често после 1980. цртали Титове портрете.

смо каскали за светом, пратили смо трендове и били на трагу светских догађаја.

Редитељка је издвојила карикатуре које су настајале у преломним временима за нашу земљу:

- "Политика" је од оснивања 1904. неговала на првој страни карикатуру, а 1922. у овом листу се запослио Пјер Крижанић, који се сматра родоначелником наше политичке карикатуре - каже Влајићева. - Пјер је значајан и за "Вечерње новости", као и за друге карикатуристе. Наиме, 1967. тадашњи главни уредник Слободан Глумац и Драгана Савић одлучили су да оснују награду за југословенске карикатуристе са његовим именом. Од тада је награда "Златни Пјер" постала сабирни центар карикатуристе који су оставили трајан печат - прича нам.

филм. Желим да се захвалим карикатуристи Тоши Борковићу који ми је омогућио да дођем до "Пјерове" архиве и госпођи Лидији Обрадовић, која нам је помогла да добијемо дозволе да се тиме бавимо као продукција.

Влајићева истиче да су "Новости" од кад су се поја-

